

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Eläketurvakeskus on ollut mukana komitean työssä ja jaostoissa, eikä sillä ole lausuttavaa komitean ehdotuksiin liittyen. On kuitenkin hyvä muistaa Kelan hoitaman sosiaaliturvan moninaiset yhtymäkohdat muuhun sosiaaliturvaan ja kansalaisten tilanteisiin. Eläketurvakeskus nostaa tässä lausunnossaan esille muutamia tällaisia yhtymäkohtia työeläkealan toimintaan, jotta niitä voidaan ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Sosiaaliturvan toimeenpanon ja tiedonhallinnan ohjauksen edellyttämiä lainsäädännön kehittämistarpeita selvitetessä olisi tärkeää nähdä myös työeläkeala osana sosiaaliturvan toimeenpanoa ja kartoittaa kehittämistarpeet myös työeläkejärjestelmän näkökulmasta.

Mahdollisuutta laajentaa sekä tulorekisterin tietosisältöä että väestötietojärjestelmän ja Suomi.fi:n hyödyntämistä tulisi selvittää.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Digitalisaation edistämisen valmistelussa tulisi ottaa huomioon, että komitean ehdotuksessa 4 mainittu digitalisaation strategia koskee myös työeläkealaa.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Kelan ja työeläkejärjestelmän hoitamisessa etuuksissa on joitain eroavaisuuksia, jotka on syytä arvioida toimeenpanon sujuvuuden ja asiakkaiden tilanteiden kannalta.

- Sairauspäivärahoissa ja eläkkeissä erilaiset työkyvyttömyyden määritelmät voivat johtaa etuuden hakijan kannalta huonosti ennakoitaviin ja vaikeasti ymmärrettäviin katkositilanteisiin.
- Kansaneläkkeessä ei ole osatyökyvyttömyyseläkettä, mikä heikentää osatyökyvyttömyyseläkeläisen toimeentuloa. Ongelma korostuu, kun työeläkejärjestelmästä myönnettävien osatyökyvyttömyyseläkkeiden osuus työkyvyttömyyseläkkeistä kasvaa.
- Työeläkejärjestelmässä edellytettävä eläketapahtuma estää työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen nuoruudesta saakka moniongelmaiselle tai kehitysvammaiselle henkilölle. Tämä estää myös pääsyn työeläkekuntoutustoimenpiteiden piiriin.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista tukevat lakimuutokset, esimerkiksi hoitoon pääsyn nopeuttamiseen tähtäävät toimenpiteet, ovat kannatettavia.

Voisi olla myös tarpeen tarkastella sairauspäivärahan ja kuntoutustuen kestoja, työeläkekuntoutuksen kriteerejä ja työterveyshuollon merkitystä työhön paluun tukemisessa. Työkykyä pitäisi tukea nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja ohjata asiakas vaikuttaviin toimiin jo sairauspäivärahakauden aikana. Tämä edellyttäisi tiedonkulun parantamista sosiaaliturvan eri toimeenpanijoiden välillä.

Myös kuntoutuspäätösten tekemiseen tarvittavan tiedon tulisi siirtyä saumattomasti sote-palveluiden, TE-palveluiden, Kelan ja työeläkevakuuttajien välillä. Nyt tietojen siirrossa esimerkiksi terveydenhuollon toimintayksiköiltä eläkevakuuttajille on hidasteita ja katkoksia, jotka hidastavat lakisääteisten tehtävien toimeenpanoa.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Mahdolliset kuntoutukseen liittyvät kannustimet tai velvoitteet ovat erityisen tärkeitä työkyvyttömyyden alussa, jolloin niillä voidaan saavuttaa paras vaikuttavuus. Ammatilliseen kuntoutukseen osallistuminen voisi olla edellytys kuntoutustuen saamiselle silloin, kun todetaan, että kuntoutukseen on oikeus ja tarkoituksenmukaista kuntoutusta on saatavilla.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa,

joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)
6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)
7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)
8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

B) Tiedonkulun sujuvoittamisen ja työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäisen tietopohjan kehitystyön ei tule rajoittua vain viranomaisyhteistyöhön. Pro-sesseissa ja jatkotyössä tulee huomioida myös työeläkevakuuttajat.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Tiedonkulun sujuvoittamisen näkökulmasta on tärkeää muistaa työeläkevakuuttajien rooli sosiaaliturvan toimeenpanijoina ja ammatillisen kuntoutuksen järjestäjinä.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Kaikissa toimenpiteissä ja muutoksissa tulisi varmistaa, että työssä jatkaminen ja työn tekeminen myös etuuden rinnalla olisi kannattavaa.

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

Eläketurvakeskus kannattaa reaaliaikaista tiedonvälittämistä naapurimaiden, ensivaiheessa Viron, kanssa.

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Komitean toisella kaudella tehtävässä perusturvaetuuden kehittämistyössä olisi hyvä ottaa huomioon muista komitean ehdotuksista seuraavat jatko-kehityshankkeet ja koordinoita kehittämistyön kokonaisuutta.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys
14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle
15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa
6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Hietaniemi Marjukka
Eläketurvakeskus